

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-79.2-30>

УДК 37.01:378

Юрко Н.А., Стифанишин І.М., Проценко У.М.
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ВИДИ ПОРУШЕНЬ

Анотація. Поняття академічної доброчесності є загальноприйнятим та охоплює різні сфери сучасного академічного життя. Кризу академічної доброчесності в Україні спричинили багато факторів, серед яких, зокрема, оцінювання наукової діяльності за кількістю публікацій та друкованих аркушів, а не за рівнем і якістю результатів досліджень. З огляду на світову тенденцію до змін застарілих нормативів щодо кількості наукових праць безвідносно до їх якості, дотримання норм доброчесності в сучасному академічному просторі стає все більш актуальним. У статті розглянуто головні принципи та види порушень академічної доброчесності, а також наведено основні види академічної відповідальності, які можуть застосовуватися до наукових і педагогічних працівників та здобувачів освіти за недотримання норм академічної доброчесності.

Ключові слова: академічна доброчесність, наукова діяльність, здобувачі освіти, дотримання норм, види порушень, академічна відповідальність.

Yurko Nadiya, Styfanyshyn Iryna, Protsenko Uliana
Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyi

ACADEMIC INTEGRITY: THE MAIN PRINCIPLES AND TYPES OF VIOLATION

Summary. The concept of academic integrity has been generally accepted and comprises various fields of modern academic activities. Some countries, yet, evidently lack the academic culture, as the regulations of academic integrity have not been completely formed there. The crisis of academic integrity in Ukraine has been caused by many factors, including, among others, the assessment of scientific activity by the quantitative criteria of publications, rather than the level and quality of the research results, and the lack of correspondence in the requirements to higher education institutions with the funding and other resources support. In accordance with the global tendency to make alterations in the outdated standards regarding the quantity of scientific works irrespective of their quality, the compliance with integrity regulations in the modern academic environment is becoming increasingly relevant. The article deals with the main principles of academic integrity concept and the types of its violation. It observes the key points of compliance with academic integrity for the scientific and pedagogical staff, as well as the students. The study examines the definitions of academic integrity and such main types of its violation as academic plagiarism, self-plagiarism, data fabrication, data falsification, cheating, deception, bribery and biased evaluation. As a rule, the violations of academic integrity may result in some kind of academic responsibility. Specific laws and some regulations of an educational institution predetermine the types of academic responsibility for a certain violation of academic integrity. It is necessary to distinguish the violations of academic integrity by the students from the violations by the scientific and pedagogical staff. The article explicates the basic types of academic responsibility that can be applied to the scientific and pedagogical staff, as well as the students, in case of non-compliance with the regulations of academic integrity. Finally, the cultivating of academic integrity has also been emphasized as one of the goals of higher education.

Keywords: academic integrity, scientific activity, students, regulation compliance, types of violation, academic responsibility.

Постановка проблеми. У розвинутих країнах сучасного світу академічна доброчесність є поняттям загальноприйнятим та охоплює різні сфери академічного життя, де кожному з учасників відведена певна роль, права, обов'язки та відповідальність. У культурних реаліях тих країн, де з певних причин академічна культура та правила академічної доброчесної поведінки не є остаточно сформованими, хороша репутація науковця часто поступається місцем званням і посадам, внаслідок викривлення цілей та цінностей освіти загалом та вищої освіти зокрема. Кризу академічної доброчесності в Україні спричинили багато факторів, серед яких варто зазначити наступні:

– Загальна криза суспільства, що характеризується толерантністю до численних порушень законодавства та етичних норм.

– Орієнтація вищої освіти на кількісні показники та дипломи, а не на якість та корисність для суспільства.

– Проблеми законодавства. Насамперед, норма Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [1] (стаття 1, пункт 22), що є під-

ставою для оцінювання наукової діяльності за такими формальними показниками, як кількість публікацій та кількість друкованих аркушів, а не за рівнем і якістю результатів досліджень.

– Неузгодженість вимог до закладів вищої освіти із фінансуванням та іншим ресурсним забезпеченням. Зокрема, надмірні вимоги законодавства щодо кадрового забезпечення, кількості публікацій, обсягів кваліфікаційних та інших навчальних робіт тощо.

– Відсутність законодавчо встановлених вимог і процедур оцінювання наукових та навчальних робіт на предмет наявності академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень академічної доброчесності.

– Поява нових технологій, що значно полегшують копіювання чужих робіт, підміну результатів експериментальних та емпіричних досліджень тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Академічні аспекти різних галузей часто були предметом багатьох досліджень [2; 3; 4; 5]. Аналіз сучасних джерел демонструє також помітне збільшення уваги до проблеми імітації та фаль-

сифікації наукових досліджень [6; 7; 8; 9]. Поняття академічної доброчесності стає все більш актуальним, зважаючи на світову тенденцію до змін застарілих нормативів щодо кількості наукових праць безвідносно до їх якості.

Мета статті. З огляду на актуальність дотримання норм доброчесності в сучасному академічному просторі, метою нашої розвідки є розглянути основні принципи та види порушень академічної доброчесності.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» [10]: «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Згідно цього закону, дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методику і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Частина 4 статті 42 Закону України «Про освіту» [10] визначає такі основні види порушень академічної доброчесності: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання. Розглянемо детальніше кожен з них.

Академічний плагіат – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [10].

Існує багато різних визначень академічного плагіату, що зумовлені цілями регулювання та традиціями, які існують у різних галузях знань чи сферах професійної діяльності [6]. Але спільним для всіх визначень є приписування собі результатів, отриманих іншими особами.

Розрізняють такі основні різновиди академічного плагіату [6]: дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело; використання фактів, ідей, формул тощо з певного джерела без поси-

лання на нього; перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту без посилання на це джерело; подання як власних робіт виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

Джерелами академічного плагіату можуть бути опубліковані і неопубліковані книжки, статті, брошури, патенти, тези, рукописи, веб-сайти та інші Інтернет-ресурси, роздаткові матеріали для студентів, роботи інших студентів і т. д.

Самоплагіат – «оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів» [10].

Деякі автори наукових публікацій іноді багаторазово відтворюють одні й ті самі наукові результати, при цьому подають їх як нові наукові результати. Проте варто розуміти, що у випадках самоплагіату йдеться не про привласнення чужих результатів, а про некоректне з погляду академічної етики використання раніше опублікованих власних наукових результатів.

Закон України «Про освіту» визначає поняття самоплагіату лише для наукових результатів. Світова практика поширює його і на інші види діяльності, зокрема на результати творчої діяльності.

До самоплагіату не належать перевидання монографій, підручників, навчальних посібників, інших творів, що містять результати наукової, освітньої або творчої діяльності, в яких наведено інформацію про перевидання та/або посилання на перше видання.

Фабрикація – «вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі чи наукових дослідженнях» [10].

Актуальна для України і світу проблема наукових публікацій, дисертацій, дипломних і курсових робіт студентів, яка полягає у тому, що в цих роботах нерідко наводяться дані про різні види досліджень та їх апробацію, які насправді не виконувалися.

Університет штату Пенсильванія розглядає фабрикацію як «побудову та/або додавання даних, спостережень чи характеристик, які ніколи не отримували при збиранні даних або при виконанні експериментів» [7].

Офіс доброчесності досліджень Департаменту охорони здоров'я і соціального забезпечення США називає фабрикацією «штучне створення наборів даних чи результатів та їх публікацію чи надання інформації про них, як про результати справжніх досліджень» [8].

Видавництво «Шпрингер» визначає фабрикацію як «вигадування результатів досліджень» [9].

Фабрикацією також є використання вигаданих даних поруч зі справжніми, що іноді використовується у випадках, коли справжніх даних не вистачає для обґрунтування висновків дослідження.

Фальсифікація – «свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень» [10].

Проблема полягає у тому, що автори вносять зміни до результатів досліджень або приховують окремі результати з метою позбавлення від даних, що спростовують або не підтверджують гіпотези, які вони захищають, висновки, які вони роблять, тощо.

Університет штату Пенсильванія визначає фальсифікацію як «зміну результатів досліджень (даних) або пропуски в них для підтвердження тверджень, гіпотез, інших даних тощо» [7].

Офіс доброчесності досліджень Департаменту охорони здоров'я та соціального забезпечення США називає фальсифікацією «маніпулювання матеріалами досліджень, обладнанням чи процесами, а також зміни чи пропуски даних чи результатів таким чином, що дослідження будуть неточно відображені у публікації про них» [8].

Видавництво «Шпрингер» визначає фальсифікацію як «маніпулювання результатами досліджень для створення помилкового уявлення. Воно включає маніпулювання зображеннями, видалення «викидів» чи незручних результатів, зміну, додавання чи пропуск точок даних тощо» [9].

Фальсифікацією також є надання неповної або викривленої інформації про апробацію результатів досліджень та розробок.

Списування – «виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання» [10].

Найбільш поширеною формою списування є використання друкованих і електронних джерел інформації при виконанні письмових робіт, зокрема, екзаменаційних та контрольних робіт, без дозволу викладача.

Також до списування може бути зараховано: здавання різними особами робіт з однаковим змістом як результату власної навчальної діяльності; написання чужих варіантів завдань на контрольних заходах; використання системи прихованих сигналів (звукових, жестових та ін.) при виконанні групових контрольних заходів з однаковими варіантами; несамостійне виконання завдань у випадках, коли не дозволяється отримання допомоги; отримання іншої несанкціонованої допомоги при виконанні тих завдань, які передбачають самостійне виконання.

Обман – «надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітньої процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування» [10].

Крім зазначених вище формами обману також є: імітація освітньої та наукової діяльності; проходження процедур контролю та оцінювання результатів навчання підставними особами; підробка підписів в офіційних документах (залікових книжках, актах, звітах, угодах тощо); надання відгуків або рецензій на наукові або навчальні роботи без належного проведення їх експертизи; неправдиве співавторство, тобто приписування співавторства особам, які не брали участі у дослідженні та підготовці публікації, чи невключення до співавторів осіб, які брали активну участь у дослідженні та підготовці публікації.

Хабарництво – «надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі» [10].

До хабарництва, зокрема, можуть бути зараховані одержання, провокування або пропонування неправомірної вигоди за отримання позитивної або вищої оцінки при складанні будь-якого виду поточного та підсумкового контролю, а також будь-яких інших переваг у навчальній, дослідницькій чи трудовій діяльності; примусові благодійні внески та примусова праця здобувачів освіти та ін.

Необ'єктивне оцінювання – «свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти» [10].

Це порушення охоплює: навмисне створення нерівних умов для різних здобувачів; використання незрозумілої здобувачам освіти системи оцінювання; невчасне повідомлення здобувачів освіти про систему оцінювання результатів навчання; створення системи оцінювання, що не відповідає цілям та завданням теми, дисципліни, освітньої програми тощо.

До необ'єктивного оцінювання також може бути зараховано надання та/або отримання будь-яких необґрунтованих переваг в освітній, дослідницькій чи трудовій діяльності здобувачам освіти та співробітникам закладу вищої освіти, у тому числі через родинні та інші неформальні зв'язки, а також застосування тиску на осіб, що приймають відповідні рішення.

За порушення академічної доброчесності може встановлюватися *академічна відповідальність*.

На рівні закладів вищої освіти і наукових установ академічна відповідальність може застосовуватися до здобувачів освіти, науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників.

На загальнодержавному рівні академічна відповідальність може застосовуватися до закладів освіти і наукових установ, а також до спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій.

Академічна відповідальність не є різновидом юридичної відповідальності і не заважає притягненню осіб чи закладів до юридичної відповідальності у випадках, передбачених законом.

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту» [10]. Відповідно до частини 6 статті 42, до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання; відрахування із закладу освіти.

Виховання академічної доброчесності є одним із завдань закладів вищої освіти. Некоректно накладати на студентів стягнення за академічний плагіат до того, як вони пройдуть навчання правилам академічної етики і, зокрема, використання джерел. Таке навчання бажано планувати у першому семестрі у вигляді курсів академічного письма, окремих модулів інших дисциплін або поза навчальним планом. Відповідальність студентів має відповідати року навчання і виду роботи – вона має бути найвищою для студентів старших курсів і випускних робіт.

Слід відрізняти порушення здобувачів освіти від порушень науково-педагогічних і наукових співробітників. Згідно із частиною 5 статті 42, до основних видів академічної відповідальності науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників належать: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання; відмова в присудженні або позбавлення присудженого педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Висновки і пропозиції. Види академічної відповідальності за конкретні порушення ака-

демійної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їх відповідальності. Особі, яку звинувачують у порушенні академічної доброчесності, має бути забезпечена можливість надання пояснень та доведення своєї невинуватості. Нормативні

документи закладів вищої освіти повинні чітко регламентувати: види академічної відповідальності за конкретні порушення академічної доброчесності; процедури встановлення і доведення фактів порушень академічної доброчесності; процедури прийняття рішень про академічну відповідальність учасників освітнього процесу, а також органи, що приймають такі рішення; процедури апеляції для осіб, яких звинувачують у порушенні академічної доброчесності.

Список літератури:

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 16 липня 2019 р. № 848-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 13.03.2020).
2. Yurko N., Styfanyshyn I., Romanchuk O. Physical education: the academic significance. *Le tendenze e modelli di sviluppo della ricerche scientifici*: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della Conferenza scientifica e pratica internazionale (Roma, Italia, 13 marzo 2020). Roma, Italia: Piattaforma scientifica europea, 2020. Tomo 2, pp. 69–71. DOI: 10.36074/13.03.2020.v2.22
3. Yurko N., Styfanyshyn I. Teaching a language: occupational well-being. *Scientific Development of New Eastern Europe*: International Scientific Conference Proceedings (Riga, Latvia, April 6th, 2019). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2019. Part I, pp. 103–106. DOI: 10.30525/978-9934-571-89-3_37
4. Yurko N., Styfanyshyn I., Protsenko U., Romanchuk O. Physical education: the key aspects of physical literacy. *Wiadomości o postępie naukowym i rzeczywistych badaniach naukowych współczesności*: kolekcja prac naukowych «ΛΟΓΟΣ» z materiałami Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (Kraków, Polska, 17 czerwca 2019 r.). Kraków, Polska: Europejska platforma naukowa, 2019. Tom 6, ss. 22–24. DOI: 10.36074/17.06.2019.v6.01
5. Yurko N.A., Romanchuk O.V., Kutkova O.O., Tyndyk N.A. Conflicts: the educational aspects. Концептуальні шляхи реформування та розвитку педагогічних наук : матеріали наук.-практ. конф. (Миколаїв, 10–11 травня 2019 р.). Херсон : Гельветика, 2019. С. 32–37.
6. Юрко Н.А., Стифанишин І.М., Проценко У.М. Академічний плагіат: основні різновиди та дискусійні аспекти. *Міжнародний науковий електронний журнал ΛΟΓΟΣ. ONLINE*. 2020. № 7 (березень, 2020). DOI: 10.36074/2663-4139.07.03 URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139> (дата звернення: 13.03.2020).
7. Ethical Dimensions of Renewable Energy and Sustainability Systems: 2.1 Falsification, fabrication, plagiarism. *The John A. Dutton e-Education Institute of The Pennsylvania State University*. URL: <https://www.e-education.psu.edu/bioet533/node/654> (date of reference: 13.03.2020).
8. Avoiding Plagiarism, Self-plagiarism, and Other Questionable Writing Practices: A Guide to Ethical Writing. *U.S. Department of Health and Human Service: Office of Research Integrity*. URL: <https://ori.hhs.gov/avoiding-plagiarism-self-plagiarism-and-other-questionable-writing-practices-guide-ethical-writing> (date of reference: 13.03.2020).
9. Data fabrication / data falsification. *Springer*. URL: <https://www.springer.com/gp/authors-editors/editors/data-fabrication-data-falsification/4170> (date of reference: 13.03.2020).
10. Про освіту : Закон України від 16 січня 2020 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 13.03.2020).

References:

1. Pro naukovu i naukovo-tekhnicnu diialnist [On scientific and scientific-technical activities] (2019). Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] № 848-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (accessed 13 March 2020). (in Ukrainian)
2. Yurko, N., Styfanyshyn, I., & Romanchuk, O. (2020) Physical education: the academic significance. Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della Conferenza scientifica e pratica internazionale *Le tendenze e modelli di sviluppo della ricerche scientifici (Roma, Italia, 13 marzo 2020)*, Roma: Piattaforma scientifica europea, tomo 2, pp. 69–71. DOI: 10.36074/13.03.2020.v2.22
3. Yurko, N., & Styfanyshyn, I. (2019) Teaching a language: occupational well-being. Proceedings of the International Scientific Conference *Scientific Development of New Eastern Europe (Riga, Latvia, April 6th, 2019)*. Riga: Baltija Publishing, part I, pp. 103–106. DOI: 10.30525/978-9934-571-89-3_37
4. Yurko, N., Styfanyshyn, I., Protsenko, U., & Romanchuk, O. (2019) Physical education: the key aspects of physical literacy. Kolekcja prac naukowych «ΛΟΓΟΣ» z materiałami Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji *Wiadomości o postępie naukowym i rzeczywistych badaniach naukowych współczesności (Kraków, Polska, 17 czerwca 2019 r.)*, Kraków: Europejska platforma naukowa, tom 6, ss. 22–24. DOI: 10.36074/17.06.2019.v6.01
5. Yurko, N.A., Romanchuk, O.V., Kutkova, O.O., & Tyndyk, N.A. (2019) Conflicts: the educational aspects. Proceedings of the *Kontseptualni shliakhy reformuvannia ta rozvytku pedahohichnykh nauk (Ukraine, Mykolaiv, May 10-11, 2019)*. Kherson: Helvetyka, pp 32–37.
6. Yurko, N.A., Styfanyshyn, I.M., & Protsenko, U.M. (2020) Akademichniy plagiat: osnovni riznovydy ta diskusiini aspekty [Academic plagiarism: main variations and disputable aspects]. *ΛΟΓΟΣ. ONLINE* (International scientific e-journal), no 7 (March, 2020). DOI: 10.36074/2663-4139.07.03 Available at: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139> (accessed 13 March 2020). (in Ukrainian)
7. Ethical Dimensions of Renewable Energy and Sustainability Systems: 2.1 Falsification, fabrication, plagiarism. *The John A. Dutton e-Education Institute of The Pennsylvania State University*. Available at: <https://www.e-education.psu.edu/bioet533/node/654> (accessed 13 March 2020).
8. Avoiding Plagiarism, Self-plagiarism, and Other Questionable Writing Practices: A Guide to Ethical Writing. *U.S. Department of Health and Human Service: Office of Research Integrity*. Available at: <https://ori.hhs.gov/avoiding-plagiarism-self-plagiarism-and-other-questionable-writing-practices-guide-ethical-writing> (accessed 13 March 2020).
9. Data fabrication / data falsification. *Springer*. Available at: <https://www.springer.com/gp/authors-editors/editors/data-fabrication-data-falsification/4170> (accessed 13 March 2020).
10. Pro osvitu [On education] (2020). Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] № 2145-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (accessed 13 March 2020). (in Ukrainian)